

Данко М.Й.

Аналіз нормативного забезпечення роботи медичних сестер у дошкільних навчальних закладах України

Ужгородський національний університет,
м. Ужгород, Україна

Danko M.Y.

Analysis of regulatory support for the work of nurses in preschool educational institutions of Ukraine

Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine

MyroslavdankoMD@gmail.com

Вступ

Функціонування медичних підрозділів у закладах дошкільної освіти завжди мало особливе значення для системи охорони здоров'я та здоров'я суспільства у цілому. Оскільки діти, які перебувають у тривалому тісному контакті з однолітками, мають високу сприйнятливості до інфекційних захворювань, їхній вплив на епідеміологічне благополуччя населення важко переоцінити. Це питання стосується не лише здоров'я вихованців, а й загальної динаміки захворюваності на інфекційні хвороби в регіоні. Правильно спроектовані та ефективно функціонуючі медичні підрозділи можуть допомогти у попередженні та контролі поширення інфекцій, забезпеченні стандарту безпеки та благополуччя для дітей і персоналу цих установ. Розгляд цього аспекту стає надзвичайно важливим у контексті загального стану охорони здоров'я в Україні.

Також варто зазначити, що медичне обслуговування в дитячих садках визначається не лише як питання здоров'я, а й як ключовий елемент виховання та соціального розвитку підростаючого покоління. Забезпечення належних медичних умов визначає, наскільки ефективно дитина може вчитися, а отже, впливає на її загальний успіх у навчанні та подальше інтегрування у суспільство.

Складна взаємодія між законодавством, стандартами у сфері охорони здоров'я та практичною реалізацією роботи медичних працівників у дошкільних навчальних закладах України визначає неоднозначність адекватності переліку нормативно визначених видів медичної допомоги, яка надається медичними працівниками.

Мета дослідження – провести аналіз стану нормативно-правового забезпечення медичної допомоги в дошкільних навчальних закладах, визначити недоліки та прогалини у цьому питанні, які потребують вирішення, що призведе до вдосконалення роботи медичних підрозділів у дошкільних навчальних закладах.

Матеріали та методи дослідження

У ході дослідження опрацьовано основні нормативно-правові акти у сфері охорони здоров'я та освіти України. Під час виконання роботи використано бібліосемантичний метод, контент-аналіз та системний підхід.

Результати дослідження та їх обговорення

Під час проведення контент-аналізу законодавчої бази було опрацьовано такі нормативно-правові акти:

– *Конституція України.*

Основний Закон України ухвалено 28 червня 1996 р. Згідно зі ст. 49 Конституції України, кожен має право на медичну допомогу, та зі ст. 53 – право на освіту.

– *Закон України «Основи законодавства України в охороні здоров'я»* у редакції 01.10.2023.

Законом сформовано основні визначення системи охорони здоров'я, включаючи права та обов'язки пацієнтів і медичних працівників. Також він окреслює загальні принципи надання медичних послуг та визначає стандарти безпеки й якості в охороні здоров'я.

– *Постанова Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 14.02.2002 № 826 «Про затвердження Порядку медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі»* та *Наказ Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ) від 30.08.2005 № 432/496 «Про вдосконалення організації медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі».*

Ці нормативні акти конкретизують вимоги до організації медичного обслуговування дітей у дошкільних навчальних закладах. Ними визначено перелік обов'язків медичних сестер, стандарти ведення медичної документації та інші аспекти їхньої професійної діяльності.

– *Закон України «Про дошкільну освіту»* в редакції 31.03.2023.

Цей Закон установлює загальні принципи та стандарти діяльності ДНЗ, включаючи вимоги до медичного забезпечення. Він визначає роль медичних сестер у забезпеченні безпеки та добробуту дітей під час їх перебування у дошкільному закладі.

– *Постанова КМУ № 285 «Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики»* від 02.03.2016.

Постановою визначено організаційні, кадрові та технологічні вимоги до матеріально-технічної бази надавача послуг у сфері охорони здоров'я.

– *Наказ Міністерства освіти та науки (далі – МОН) «Про затвердження типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів № 1055* від 04.11.2010.

Проаналізувавши нормативно-правові акти, які регулюють роботу медичних сестер дошкільних навчальних закладів, виділено перелік обов'язків, які потребують медичних та немедичних компетенцій згідно з чинним законодавством [1]:

- постійний контроль за станом здоров'я дітей;
- проведення обов'язкових медичних оглядів дітей;
- проведення профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень у порядку і в терміни, встановлені МОЗ України;
- надання невідкладної медичної допомоги дітям у разі гострого захворювання або травми;
- здійснення контролю за організацією та якістю харчування, дотриманням раціонального режиму навчально-виховної діяльності, навчального навантаження;
- контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог та протиепідемічного режиму;
- проведення санітарно-просвітницької роботи серед дітей, батьків або осіб, які їх замінюють, та працівників дошкільного навчального закладу;
- ведення звітної-облікової медичної документації в порядку, встановленому МОЗ України.

Сьогодні більша частина вищезазначених медичних функцій, згідно з *Наказом МОЗ України № 504 «Про затвердження порядку надання первинної медичної допомоги»* від 19.03.2018, виконується надавачами первинної медико-санітарної допомоги, а саме медичне спостереження за здоровою дитиною та проведення профілактичних утручань, зокрема вакцинації, згідно з календарем щеплень, затвердженим МОЗ України [2].

Також варто зазначити, що безпосередньо медичне обслуговування може проводитися лише закладами охорони здоров'я, реабілітаційними закладами, відділеннями та/або підрозділами цих закладів та фізичними особами – підприємцями, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію у встановленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я, що не обов'язково обмежується медичною допомогою та/або реабілітаційною допомогою, але безпосередньо пов'язано з їх наданням [4]. Окрім цього, у «Ліцензійних

умовах провадження господарської діяльності з медичної практики» [3] чітко зазначено, що господарська діяльність із медичної практики може проводитися лише закладами охорони здоров'я та фізичними особами – підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії МОЗ України. Відповідно, сьогодні не існує механізму ліцензування медичних кабінетів та медичних працівників у складі закладів освіти.

Незважаючи на це, посада старшої медичної сестри є обов'язковою згідно з типовим штатним розписом дошкільних навчальних закладів, затвердженим МОН України, а кваліфікаційні вимоги повністю відповідають рівню медичної сестри закладу охорони здоров'я [5; 6]. Таким чином, ми маємо ситуацію, у якій медична сестра, кваліфікована для надання медичної допомоги, потрапляє в умови роботи, де її робочі компетенції обмежені законодавством, а через нечіткість формулювання обов'язків часто вона зобов'язана виконувати та відповідати за роботу, яка виходить за межі її кваліфікації. Такі обов'язки, як контроль за організацією та якістю харчування, складання та розрахунок меню, забезпечуються набагато більшою кількістю інстанцій як центральної, так і регіональної влади та згідно з *Постановою КМУ від 24.03.2021 № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку»* [7], відповідальність за планування та організацію харчування у закладах освіти, матеріально-технічне забезпечення їдальні, буфету, безпечність та якість сировини, харчових продуктів та готових страв, дотримання вимог санітарного законодавства та законодавства з питань безпечності та якості харчових продуктів, виконання норм харчування, відповідність меню та асортименту буфету несуть засновник, керівник відповідного закладу, а також постачальник харчових продуктів та/або послуг із харчування та не можуть бути покладені тільки на медичну сестру ДНЗ. Також згідно з вище зазначеною *Постановою*, медична сестра зобов'язана вести контроль за виконанням норм харчування, проте не має нести відповідальність за якість продовольчого, матеріально-технічного забезпечення, за контроль епідеміологічного благополуччя та за складання меню. За дотриманням раціонального режиму навчально-виховної діяльності та навчального навантаження відповідають керівник ДНЗ та безпосередньо вихователі.

Також одним з основних мотивів введення посади медичної сестри в ДНЗ є забезпечення доступності та безперервності медичної допомоги, проте відсутність контролю регіональних структур МОЗ України над медичними працівниками закладів освіти не дає змоги виконати це завдання в повному обсязі. Особливо відчутно це стало після початку функціонування електронної системи охорони здоров'я (Е-Health) в Україні, яка являє собою систему взаємоприйнятних інформаційних відносин усіх суб'єктів сфери охорони здоров'я, які базуються на використанні методів, заходів

та технологій із застосуванням цифрового середовища, у тому числі інформаційно-комунікаційних технологій, спрямованих на підтримку сфери охорони здоров'я [4]. Забезпечується ефективне функціонування E-Health безпосередньо шляхом під'єднання закладів охорони здоров'я до електронної системи охорони здоров'я – інформаційно-комунікаційної системи, що забезпечує автоматизацію ведення обліку медичних послуг та управління інформацією про охорону здоров'я, у тому числі медичною інформацією, шляхом створення, розміщення, оприлюднення та обміну інформацією, даними і документами в електронному вигляді, до складу якої входять центральна база даних та електронні медичні інформаційні системи, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією, даними та документами через відкритий програмний інтерфейс. Проте оскільки заклади освіти не мають юридичної можливості стати суб'єктами господарської діяльності з надання медичних допомоги, відсутній робочий механізм долучення медичних працівників цих закладів до єдиного інформаційного середовища із системою охорони здоров'я. Своєю чергою, цей фактор практично унеможливує ефективну комунікацію медичних працівників. Тож фактично спектр медичних функцій медсестри не тільки обмежений на рівні домедичної допомоги, а й відсутній будь-який відчутний вплив на побудову подальшого маршруту пацієнта, оскільки в таких умовах забезпечити доступ дитини до кваліфікованої медичної допомоги залишається відповідальністю батьків. А у разі інфекційного захворювання довший маршрут пацієнта означатиме більшу кількість контактних осіб на кожен випадок як серед дітей, так і серед працездатного населення, що, своєю чергою, значно збільшує навантаження на систему охорони здоров'я та сприяє збільшенню показника абсентеїзму серед населення працездатного віку, що є негативним чинником впливу на економіку України.

Перспективи подальших досліджень

Питання роботи медичних працівників поза межами закладів охорони здоров'я є критично невирішеним, тож можливості для дослідження є безмежними. Беззаперечно, у першу чергу важливо дослідити досвід інших країн, оцінити мотивацію та поточні компетенції медичних працівників закладів освіти, задоволеність учнів та батьків якістю надання медичних послуг, статистично проаналізувати

рівень захворюваності серед вихованців дошкільних навчальних закладів.

Зокрема, необхідно взяти до уваги бачення лікарів первинної ланки щодо взаємодії з батьками та працівниками закладів освіти.

Висновки

Система охорони здоров'я України починаючи з реформи 2016 р. зазнала кардинальних змін, які однозначно мають позитивний вплив на якість надання медичної допомоги. Проте досить багато питань залишилися поза увагою. У ході аналізу сучасного стану нормативного забезпечення роботи медичних сестер у дошкільних навчальних закладах України виявлено численні важливі аспекти, які потребують негайної уваги та системних удосконалень. Зокрема, недостатня чіткість у формулюванні обов'язків та сфер відповідальності медичних сестер, невідповідність кваліфікаційних вимог та поставлених перед ними завдань, відсутність комунікації між закладами охорони здоров'я є викликами, які впливають на якість медичного обслуговування дітей.

Розширення переліку медичних функцій та надання медсестрам повноважень для їх виконання шляхом ліцензування медичної практики в закладах освіти, налагодження комунікації між медичними працівниками ДНЗ та надавачами первинної медичної допомоги може сприяти покращенню ситуації та забезпеченню безпеки та добробуту дітей у дошкільних закладах. Зокрема, важливо враховувати не лише потреби дітей, а й створювати сприятливі умови для професійної самореалізації медичних працівників. Розвиток системи постійного професійного навчання та підтримка участі медичних сестер у наукових та практичних заходах можуть значно підвищити їхні кваліфікаційні рівні. Окрім цього, важливо сприяти збільшенню фінансового забезпечення медичних сестер, щоб привабити та утримувати висококваліфікований персонал. Розроблення і впровадження стандартів та нормативів для забезпечення якісного медичного обслуговування у дошкільних закладах також є критично важливими. Загальний успіх у поліпшенні системи медичного обслуговування в дошкільних навчальних закладах вимагає спільних зусиль уряду, органів охорони здоров'я та освітніх установ. Лише через взаємодію та впровадження комплексних заходів можна забезпечити безпеку, здоров'я та нормальний розвиток прийдешніх поколінь.

Література

1. Про вдосконалення організації медичного обслуговування дітей у дошкільному навчальному закладі : Наказ Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти і науки України від 30.08.2005 № 432/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1090-05#Text>.
2. Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18#n101>.
3. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#Text>.
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України, поточна редакція від 01.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

5. Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів : Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.11.2010. № 1055. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10#Text>.
6. Про впровадження випуску Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117.
7. Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-%D0%BF#Text>.

References

1. Pro udoskonalennia orhanizatsii medychnoho obsluhovuvannia ditei u doshkilnomu navchalnomu zakladi [On Improving the Organization of Medical Care for Children in a Preschool Educational Institution]: nakaz Ministerstva okhorony zdorovia ta Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30.08.2005r. № 432/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1090-05#Text>
2. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia pervynnoi medychnoi dopomohy [On Approval of the Procedure for the Provision of Primary Health Care]: nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 19.03.2018r. № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18#n101>
3. Pro zatverdzhennia Litsenziinykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti z medychnoi praktyky [On Approval of the Licensing Conditions for Conducting Economic Activities in Medical Practice]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.03.2016r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#Text>
4. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia Fundamentals of Ukrainian Legislation on Health Care]: Zakon Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1993, № 4, st. 19) potochna redaktsiia vid 01.10.2023 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
5. Pro zatverdzhennia Typovykh shtatnykh normatyviv doshkilnykh navchalnykh zakladiv [On Approval of Standard Staff Standards of Preschool Educational Institutions]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 04.11.2010 r. № 1055. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10#Text>
6. Pro vprovadzhennia vypusku Dovidnyka kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. Vypusk 78 "Okhorona zdorovia" [On the Introduction of Publishing the Handbook of Qualification Characteristics of Staff Professions. Issue 78 "Healthcare"]: nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 29.03.2002 r. № 117.
7. Pro zatverdzhennia norm ta Poriadku orhanizatsii kharchuvannia u zakladakh osvity ta dytiachykh zakladakh ozdorovlennia ta vidpochynku [On Approval of the Norms and the Procedure for the Organization of Meals in Educational Institutions and Children's Health and Recreation Facilities]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.03.2021r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-%D0%BF#Text>

Мета – провести аналіз стану нормативно-правового забезпечення медичної допомоги в дошкільних навчальних закладах, визначити недоліки та прогалини у цьому питанні, які потребують вирішення, що призведе до вдосконалення роботи медичних підрозділів у дошкільних навчальних закладах.

Матеріали та методи. У ході дослідження опрацьовано основні нормативно-правові акти у сфері охорони здоров'я та освіти України. Під час виконання роботи було використано бібліосемантичний метод, метод контент-аналізу та системний підхід.

Результати. Установлено численну кількість невідповідностей та протиріч у нормативно-правових актах, які регулюють надання медичних послуг у закладах освіти, зокрема дошкільних навчальних закладах. Також існує велика кількість прогалин у таких аспектах, як комунікація між медичними працівниками закладів освіти та закладів охорони здоров'я, що має негативний вплив на доступність, безперервність та якість надання кваліфікованої медичної допомоги вихованцям дошкільних навчальних закладів.

Висновки. Існуючі нормативи та законодавство в Україні вимагають подальшого вдосконалення для відповідності міжнародним стандартам у сфері медичної допомоги в освітніх закладах.

Ключові слова: медсестринство, дошкільні навчальні заклади, система охорони здоров'я.

The purpose. The goal is to conduct an analysis of the state of the regulatory framework for medical care in preschool educational institutions, identify shortcomings and gaps in this matter requiring resolution and improvement. This is intended to enhance the functioning of medical departments in preschool educational institutions.

Materials and methods. The study involved the examination of key legal acts in the fields of healthcare and education in Ukraine. The research employed bibliosemantic, content analysis, and a systemic approach.

Results. Numerous discrepancies and contradictions were identified in the legal acts regulating the provision of medical services in educational institutions, particularly in preschools. There are also significant gaps in aspects such as communication between medical professionals in educational institutions and healthcare facilities, negatively impacting the accessibility, continuity, and quality of medical care provided to preschoolers.

Conclusions. Existing norms and legislation in Ukraine require further improvement to align with international standards in the field of medical care in educational institutions.

Key words: nursing, preschool educational institutions, healthcare system.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflict of interest: absent.

Відомості про автора

Данко Мирослав Йосипович – лікар загальної практики – сімейної медицини, аспірант кафедри соціальної медицини та гігієни Ужгородського національного університету; вул. Підгірна, 46, м. Ужгород, Україна, 88000.
MyroslavdankoMD@gmail.com, ORCID ID 0009-0007-7446-1861